

Міжнародні стандарти захисту правозахисників

Монографія присвячена комплексному дослідженню міжнародних стандартів захисту правозахисників. Розкрито положення міжнародних актів універсального і регіонального характеру, що визначають статус цієї категорії осіб. Зосереджено увагу на питанні ідентифікації та визначенні особи як правозахисника, наведено категорії осіб, які визнаються правозахисниками; розкрито обсяг та складові основних прав правозахисників, гарантованих загальними та спеціалізованими міжнародними актами прав людини (право на свободу асоціацій (об'єднань), свободу мирних зібрань, свободу вираження поглядів, забезпечення безпеки та ін.). Приділено увагу спеціалізованим органам та інституціям універсального і регіонального рівня, до компетенції яких віднесено захист прав означених категорій осіб.

Здійснено ґрунтовний аналіз практики договірних органів, зокрема Комітету з прав людини, Комітету проти катувань, Європейського суду з прав людини та ін. щодо розгляду конкретних справ за участю правозахисників, акцентовано увагу на значенні прийнятих ними рішень.

Охарактеризовано діяльність міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав правозахисників універсального і регіонального рівнів, серед яких: Міжнародна служба з прав людини (ISHR), Міжнародна федерація прав людини (FIDH), Всесвітня організація проти катувань (OMCT), Amnesty International, Front Line Defenders (FLD), Західноафриканська мережа правозахисників (WAHRDN) та ін.

Тематика монографії орієнтована на увагу з боку широкого кола науковців-практиків, представників правозахисних інституцій та НУО, аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, а також усіх, хто цікавиться питаннями захисту прав людини, правозахисників.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Міністерство освіти і науки України

Т. Л. Сироїд, К. А. Варнавська

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

Монографія

За загальною редакцією Т. Л. Сироїд

ЮРІНКОН ІНТЕР
Київ–2026

Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 30 березня 2026 р.)

Рецензенти:

Н. В. КАМІНСЬКА, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корещького НАН України;

М. О. МЕДВЕДЄВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

С. М. ПЕРЕПЬОЛКІН, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів.

Автори:

Т. Л. СИРОЇД, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

К. А. ВАРНАВСЬКА, доктор філософії, старший викладач кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Сироїд Т. Л., Варнаvsька К. А.

С40 Міжнародні стандарти захисту правозахисників : монографія / за заг. ред. Т. Л. Сироїд.
Київ : Юрінком Інтер, 2026. 272 с.

ISBN 978-966-667-981-2

Монографія присвячена комплексному дослідженню міжнародних стандартів захисту правозахисників. Розкрито положення міжнародних актів універсального і регіонального характеру, що визначають статус цієї категорії осіб. Зосереджено увагу на питанні ідентифікації та визначенні особи як правозахисника, наведено категорії осіб, які визнаються правозахисниками; розкрито обсяг та складові основних прав правозахисників, гарантованих загальними та спеціалізованими міжнародними актами прав людини (право на свободу асоціації (об'єднань), свободу мирних зібрань, свободу вираження поглядів, забезпечення безпеки та ін.). Придлено увагу спеціалізованим органам та інституціям універсального і регіонального рівня, до компетенції яких віднесено захист прав означених категорій осіб. Здійснено ґрунтовний аналіз практики договірних органів, зокрема Комітету з прав людини, Комітету проти катувань, Європейського суду з прав людини та ін. щодо розгляду конкретних справ за участю правозахисників, акцентовано увагу на значенні прийнятих ними рішень. Охарактеризовано діяльність міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав правозахисників універсального і регіонального рівнів, серед яких: Міжнародна служба з прав людини (ISHR), Міжнародна федерація прав людини (FIDH), Всесвітня організація проти катувань (OMCT), Amnesty International, Front Line Defenders (FLD), Західноафриканська мережа правозахисників (WAHRDN) та ін.

Тематика монографії орієнтована на увагу з боку широкого кола науковців-практиків, представників правозахисних інституцій та НУО, аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, а також усіх, хто цікавиться питаннями захисту прав людини, правозахисників.

УДК 341.176.2 + 351.74/.76+341.215.4

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА.....	7

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАТУСУ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

1.1. Генеза статусу правозахисників у міжнародно-правових актах універсального характеру.....	15
1.2. Статус правозахисників у міжнародно-правових актах регіонального характеру.....	44
1.3. Статус правозахисників у статутних актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції	74

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

2.1. Право правозахисників на свободу мирних зібрань	93
2.2. Право правозахисників на свободу асоціацій (об'єднань)	111
2.3. Право правозахисників на свободу вираження поглядів.....	120
2.4. Право на забезпечення безпеки правозахисників.....	132

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

3.1. Інституційний захист правозахисників на міжнародному універсальному рівні	151
3.2. Інституційний захист правозахисників на міжнародному регіональному рівні.....	170
3.3. Захист правозахисників у межах міжнародних неурядових організацій.....	203

ВИСНОВКИ.....	220
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	233
ABSTRACT.....	266

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ААМКС	— Асоціація адвокатів Міжнародного кримінального суду
АС	— Африканський союз
БДПЛ	— Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини
ГА ООН	— Генеральна Асамблея ООН
ЗМІ	— засоби масової інформації
ЄС	— Європейський Союз
ЄСПЛ	— Європейський суд з прав людини
ІКТ	— інформаційно-комунікаційні технології
КЕСКП	— Комітет з економічних, соціальних і культурних прав
КЛДЖ	— Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок
КНЗ	— Комітет з насильницьких зникнень
КПК	— Комітет проти катувань
МАКПЛ	— Міжамериканська комісія з прав людини
МАСПЛ	— Міжамериканський суд з прав людини
МКС	— Міжнародний кримінальний суд
МОМКТ	— Міжнародний остаточний механізм для кримінальних трибуналів
МПГПП	— Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
МПЕСКП	— Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
НПУ	— Національні правозахисні установи
НУО	— Неурядові організації

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ОАД	— Організація американських держав
ОБСЄ	— Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	— Організація Об'єднаних Націй
ППД МКС	— Правила процедури і доказування Міжнародного кримінального суду
РЄ	— Рада Європи
СДСП	— Спеціальний доповідач з питання щодо становища правозахисників
СЗБП	— Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС
СПЕСПЛ	— Спеціальний представник ЄС з прав людини
СТЛ	— Спеціальний трибунал по Лівану
УВКПЛ ООН	— Управління Верховного комісара ООН з прав людини
ЮНЕСКО	— Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури
АСНPR	— Африканська комісія з прав людини і народів
AfricanDefenders	— Панафриканська мережа правозахисників
Amnesty International	— Міжнародна неурядова організація
Business Network	— Ділова мережа громадянських свобод і правозахисників
CEJIL	— Центр справедливості та міжнародного права
CJEU	— Суд Європейського Союзу
СОНОМ	— Робоча група з прав людини
EUTRP	— Платформа Європейського Союзу з тимчасового переселення
FIDH	— Міжнародна федерація прав людини

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

FLD	— Front Line Defenders
FRA	— Агентство фундаментальних прав Європейського Союзу
GRAVO	— Група експертів із захисту професії адвоката
HRDAP	— Програма адвокації захисників прав людини
IHRDA	— Інститут прав людини та розвитку в Африці
ISHR	— Міжнародна служба з прав людини
NANHRI	— Мережа африканських національних правозахисних установ
OMCT	— Всесвітня організація проти катувань
ProtectDefenders.eu	— Механізм Європейського Союзу для правозахисників
UNARC	— Коаліція ООН проти расизму
WHRDIC	— Міжнародна коаліція жінок-правозахисниць
WAHRDN/ROADDH	— Західноафриканська мережа правозахисників

ПЕРЕДМОВА

Захист і заохочення основоположних прав і свобод людини, гарантованих універсальними та регіональними актами в галузі прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. тощо), є одним із першочергових завдань міжнародної спільноти. Основна відповідальність за дотримання, захист і реалізацію таких прав покладено на держави, оскільки саме вони ратифікують міжнародні угоди з прав людини, створюють відповідні механізми в галузі забезпечення прав людини. Однак, з огляду на ту обставину, що врегулювання цього питання має складний і різноманітний характер, слід зазначити, що важливу роль у забезпеченні дотримання прав людини відіграють особи, які здійснюють правозахисну діяльність як на професійній, так і на добровільній основі.

Діяльність правозахисників необхідна для просування прав людини, демократії та верховенства права. Правозахисники відіграють центральну роль у забезпеченні відповідності державної політики правам людини та підзвітності влади. Правозахисники також відіграють важливу роль у захисті жертв порушень прав людини та забезпеченні їхнього доступу до відшкодування збитків і засобів правового захисту на національному та міжнародному рівнях. Разом з тим слід констатувати, що правозахисники часто виконують свою роботу зі значним особистим ризиком. Протистоячи порушенням прав людини, вчиненими державами та недержавними суб'єктами, правозахисники постійно стикаються з серйозними загрозами, включаючи фізичні напади, переслідування, кампанії з дискредитації, свавільні затримання, транснаціональні репресії, стеження, тортури, вбивства, а також обмеження свободи пересування, вираження поглядів, об'єднань та зібрань тощо.

Порушення найчастіше спрямовані або проти самих правозахисників, або проти організацій та механізмів, через які вони працюють. Іноді порушення спрямовані проти членів їхніх сімей, як засіб тиску на них. Деякі правозахисники наражаються на більший ризик через характер прав, які вони прагнуть захистити. Жінки-правозахисниці іноді стикаються з ризиками, що стосуються певної статі та потребують особливої уваги.

ПЕРЕДМОВА

Занадто часто уряди криміналізують правозахисників та називають їх терористами чи злочинцями. Рівень погроз та насильства, з яким стикаються правозахисники в усьому світі, залишається трикратно високим. У звіті *Front Line Defenders* (2025) задокументовано 324 вбивства правозахисників в 32 країнах у 2024 році. Правозахисники, що працюють над земельними правами, правами громадян та правами корінних народів, становили майже п'яту частину від загальної кількості, а країнами з найбільшою кількістю задокументованих убивств були Колумбія (157), Мексика (32), Гватемала (29), Палестина (22) та Бразилія (15)¹.

Погіршують становище правозахисників і кризові ситуації, зокрема збройні конфлікти, про що свідчать статистичні дані, опубліковані Управлінням ООН з прав людини, згідно яких у 2024 році констатовано зростання кількості жертв правозахисників у конфліктах. Так, було вбито (502) або зникло безвісти (123) щонайменше 625 правозахисників. Регіони Західної Азії та Північної Африки, а також Центральної та Південної Азії мали найбільшу частку країн із зареєстрованими випадками затримання правозахисників. Тим часом Латинська Америка та Карибський басейн були регіоном з найбільшою часткою країн (80%) де було зареєстровано вбивства правозахисників.

Жінки-правозахисниці стикалися з різними ризиками залежно від їхнього місцезнаходження. Хоча жінки становили лише 10% убитих правозахисниць, вони становили 20% тих, хто зник безвісти, і до 50% у Латинській Америці та Карибському басейні, а також у Європі та Північній Америці².

Як державні, так і недержавні суб'єкти намагаються змінити наратив про правозахисників, перетворивши їх із захисників народу на ворогів держави. Важливій роботі правозахисників перешкоджають систематичні й усе активніші обмеження їхніх фундаментальних свобод, у тому числі в доступі до інформації та ресурсів, необхідно змінити цей наратив, а також покращити розуміння та імплементацію міжнародних стандартів, які захищають і підтримують

¹ Global Analysis 2024/25. URL: <https://frontlinedefenders.shorthandstories.com/front-line-defenders-global-analysis-2025/index.html> (дата звернення: 19.01.2026).

² UN data shows surge in civilian deaths in conflict globally, highlights pervasive discrimination. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/06/un-data-shows-surge-civilian-deaths-conflict-globally-highlights-pervasive> (дата звернення: 14.01.2026).

ПЕРЕДМОВА

правозахисників, на національному рівні. Необхідно докласти більше зусиль для імплементації та подолання розриву між узгодженими нормами та реаліями на місцях.

У той час як ситуація для правозахисників погіршилася, міжнародні стандарти за останні роки зміцнилися. Ці тенденції, безумовно, пов'язані між собою: чим більше загроз і обмежень, тим більша потреба у відповіді з боку міжнародної спільноти, в тому числі у вигляді стандартів і принципів захисту правозахисників. Тим не менш, у той час, коли на міжнародному рівні держави все частіше приймають документи на підтримку правозахисників, у своїх країнах на національному рівні уряди часто обмежують діяльність правозахисників³. Саме проблема імплементації — впровадження міжнародних стандартів на національному рівні є вельми актуальною і значимою. У цьому зв'язку слід зазначити, що задля сприяння імплементації положень Декларації про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загально визнані права людини та основні свободи 1998 р. (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 53/144) в національне законодавство держав у 2016 році в межах ООН було прийнято Типовий національний закон, розроблений у консультації з понад 500 правозахисниками з кожного регіону, а також узгоджений та прийнятий 28 провідними світовими експертами та юристами з прав людини. Типовий закон надає державам авторитетні рекомендації щодо того, як впроваджувати Декларацію 1998 р. на національному рівні. Він також надає громадянському суспільству впливовий новий інструмент для просування, оцінки та звітування про впровадження⁴.

Монографія присвячена комплексному дослідженню міжнародних стандартів захисту правозахисників. Архітектоніка роботи є цілком логічною. У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз міжнародно-правових актів універсального і регіонального характеру, що визначають правове становище правозахисника. На універсальному рівні розкрито положення Декларації про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати

³ Права правозахисників. Принципи та стандарти, що захищають та розширюють можливості правозахисної діяльності. С. 4. URL: https://humanrightshouse.org/wp-content/uploads/2024/02/2024_Rights_of_Defenders_UA.pdf (дата звернення: 23.01.2026).

⁴ Groundbreaking Model Law to recognise and protect human rights defenders. URL: <https://ishr.ch/defenders-toolbox/resources/model-law/> (lfnf pdthytyz 27.01.2026).

загальновизнані права людини та основні свободи 1998 р. та Декларації про правозахисників+25 2023 р., зосереджено увагу на положеннях існуючих договорів у галузі прав людини, нормах «м'якого права», стратегічних актах універсального характеру. На основі проведеного аналізу існуючих міжнародних норм встановлено, що в питанні ідентифікації та визначення особи як правозахисника важливе значення має не рід занять, статус чи навички, а саме правозахисний характер діяльності. Зазначено, що в положеннях Декларації 1998 р. та Декларації про правозахисників+25 2023 р. закріплено низку ключових прав, які мають забезпечуватися правозахисникам у їхній діяльності, як-от: право на свободу зібрань; право на свободу об'єднань; право мати доступ до міжнародних органів і підтримувати зв'язок із ними; право на свободу поглядів та їхнє вільне вираження; право на вираження протесту; право на захист тощо, які визнаються стандартами в означеній сфері. Акцентовано, що ці права гарантуються міжнародними і регіональними договорами у галузі прав людини та є частиною міжнародного звичаєвого права. На міжнародному регіональному рівні охарактеризовано акти прийняті в межах Ради Європи (РЕ), Європейського Союзу (ЄС), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Організації американських держав (ОАД), Африканського Союзу (АС) тощо. Підкреслено значення Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката 2025 року (CETS № 226), яка стала першим міжнародним регіональним договором, спрямованим на захист професії адвоката в контексті повідомлень про напади на професійну діяльність, чи то у формі загрози або нападу, чи то втручання у виконання професійних обов'язків. Встановлено, що регіональні міжнародні акти базуються на положеннях Декларації про правозахисників 1998 р. Окрема увага приділяється питанню захисту жінок-правозахисниць, захисників екологічних прав людини, правозахисників, які борються з корупцією та працюють у сфері захисту прав мігрантів, шукачів притулку та біженців.

У розділі 2 розкрито питання щодо забезпечення права на свободу зібрання та об'єднань, свободи вираження поглядів і права на захист у контексті діяльності правозахисників. Охарактеризовано порушення та обмеження означених прав і свобод, наведено практику контрольних органів ООН з цього питання.

У третьому розділі приділено увагу універсальним та регіональним міжнародним інституціям загального і спеціального характеру,

ПЕРЕДМОВА

до компетенції яких віднесено питання захисту правозахисників. Означено роль установчих органів ООН; розкрито сутність правозахисної діяльності Спеціальних представників; акцентовано увагу на діяльності Управління верховного комісара ООН з прав людини; ролі Обсерваторії вбитих журналістів ЮНЕСКО. Підкреслено значимість договірних органів захисту прав людини, якими можуть скористатися правозахисники, серед яких: Комітет з прав людини, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет проти катувань тощо; наведено результати моніторингу означених структур щодо дотримання прав правозахисників. Серед органів регіонального характеру приділено увагу правозахисним інституціям РЄ, ЄС, ОБСЄ, ОАД, АС. Акцентовано на діяльності міжнародних неурядових правозахисних організацій (мереж), уповноважених на захист правозахисників, серед яких: Міжнародна федерація прав людини (FIDH), Всесвітня організація проти катувань (ОМСТ) та започаткована ними Програма «Обсерваторія із захисту правозахисників»; *Amnesty International*, *Front Line Defenders* (FLD), Міжнародна коаліція жінок-правозахисниць (WHRDIC) та ін. Зроблено відповідні висновки та рекомендації.

Розділ 1

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАТУСУ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

1.1. Генеза статусу правозахисників у міжнародно-правових актах універсального характеру

Захист та заохочення прав і свобод людини, гарантованих міжнародними угодами в галузі прав людини і національним законодавством, є одним із першочергових зобов'язань кожної держави. Разом з тим, загострення збройних конфліктів, збільшення випадків порушення прав і свобод людини та зростаюча напруженість у світі викликали нагальну необхідність у підвищенні ролі недержавних суб'єктів у цій сфері, а саме — правозахисників⁵.

Діяльність правозахисників може мати різну спрямованість і бути направленою на захист окремих категорій населення, прав і свобод у різних сферах суспільного життя тощо. Вони можуть стикатися із різноманітними викликами в галузі захисту прав людини, серед яких: страти без належного судового розгляду, катування, свавільні арешти і затримання, операції на жіночих статевих органах, які мають своїм наслідком каліцтво, дискримінацію, питання зайнятості, примусові виселення, доступ до медичного обслуговування та токсичні відходи і їхній вплив на навколишнє середовище. Вони активно підтримують такі права людини, як право на життя, харчування і воду, на найвищий досяжний рівень здоров'я, на достатнє житло, на ім'я і національність, на освіту, на свободу пересування тощо. Часом, вони захищають права вразливих категорій осіб — жінок, дітей, представників корінних народів та меншин, біженців і внутрішньо переміщених осіб⁶.

Правозахисники діють у всіх частинах світу: в державах, розділених внутрішнім збройним конфліктом, а також у державах, які перебувають у стабільному стані; в державах, які не є демократичними, а також у тих, які мають сильні позиції; в державах, що розвиваються економічно, а також у тих, які класифікуються як розвинені.

⁵ Варнавська К. А. Щодо розуміння визначення «правозахисник» у міжнародному праві. *Modern ways of solving the latest problems in science*. XXXVII International Scientific and Practical Conference (Varna, Bulgaria, September 20–23). Varna, 2022. p. 120.

⁶ Special Rapporteur on human rights defenders: About human rights defenders. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-human-rights-defenders/about-human-rights-defenders> (дата звернення: 18. 01.2026).

Вони прагнуть просувати і захищати права людини в контексті різних проблем, включаючи ВІЛ / СНІД, розвиток, міграцію, політику структурної перебудови і політичний перехід. Більшість правозахисників працюють на місцевому або національному рівні, підтримуючи повагу прав людини у своїх громадах і країнах. Однак деякі правозахисники діють на регіональному або міжнародному рівні. Вони можуть, наприклад, стежити за ситуацією в галузі прав людини у регіоні або в усьому світі і надавати інформацію регіональним або міжнародним правозахисним механізмам, включаючи спеціальних доповідачів Організації Об'єднаних Націй (далі — ООН) та її договірні органи⁷.

Їхній внесок у сферу захисту прав людини як на національному так і на міжнародному рівні є безцінним, оскільки незважаючи на небезпеку з якою правозахисники стикаються у зв'язку з активним поширенням інформації про ймовірні правопорушення, приверненням уваги до бездіяльності органів державної влади чи висвітленням корупційних складових нормативних актів, що мають своїм наслідком безпосередній вплив на права людини, вони продовжують свою діяльність.

Разом з тим, у науці і практиці міжнародного права не вироблено чіткого уніфікованого визначення терміну «правозахисник» та не врегульовано їхній правовий статус повною мірою. Термін «правозахисник» почав активно вживатися з моменту прийняття Декларації про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загально визнані права людини та основні свободи 1998 р. (далі — Декларація ООН про правозахисників 1998 р., Декларація 1998 р.). До того, переважно використовувалися й інші терміни: активіст, захисник прав людини і працівник у галузі прав людини тощо⁸. У Декларації 1998 р. визнається центральна роль окремих людей і груп усередині суспільства в реалізації устремлень Загальної декларації прав людини 1948 р. та здійсненні закріплених у ній прав і підтверджуються ключові права, необхідні

⁷ Fact Sheet № 29. Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2004. p. 2–3. URL: <https://www.refworld.org/docid/479477470.html> (дата звернення: 20.01.2026).

⁸ Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms A/RES/53/144. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and> (дата звернення: 20.01.2026).

1.1. Генеза статусу правозахисників у міжнародно-правових актах універсального характеру

правозахисникам для того, щоб притягати держави до відповідальності у зв'язку з їхніми зобов'язаннями з прав людини, включно з правом захищати і заохочувати права людини⁹. Разом з тим, Декларація 1998 р. не містить визначення поняття «правозахисник» та тільки закріплює право кожної людини індивідуально й спільно з іншими, заохочувати і прагнути захищати та здійснювати права людини й основні свободи на національному та міжнародному рівнях (ст. 1)¹⁰. Так, Еліс Нах (*Alice m. Nah*), Карен Беннетт (*Karen Bennett*), Данна Інглтон (*Danna Ingleton*), Джеймс Саваж (*James Savage*) у своєму дослідженні зазначають, що Декларація 1998 р. не містить точного визначення дефініції «правозахисник», а також не пропонує стандартизованої процедури визначення його статусу, залишаючи їх відкритими для інтерпретації¹¹.

Слід зазначити, що це питання було наріжним каменем під час обговорення проекту Декларації. Зокрема виникало питання, чому не було докладено більше зусиль для того, щоб отримати міжнародно прийнятне визначення правозахисника. Одна з причин полягала у складності формулювання визначення, яке б включало всіх осіб і види діяльності, що повинні бути охоплені таким визначенням. Крім того, існували побоювання, що пропозиція стосовно визначення буде зустрінута з обмеженнями, спрямованими на послаблення Декларації, а подальші дискусії продемонстрували, що ці побоювання не були безпідставними. У зв'язку з цим, підхід у Декларації ООН полягав у тому, щоб визначати правозахисників за їхньою діяльністю і підкреслити необхідність просування та захисту такої діяльності¹².

⁹ Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders A/73/215. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/234/82/PDF/N1823482.pdf?OpenElement> (дата звернення: 20.01.2026).

¹⁰ Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms A/RES/53/144. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and> (дата звернення: 20.01.2026).

¹¹ Nah A. M., Bennett K., Ingleton D., Savage J. A Research Agenda for the Protection of Human Rights Defenders. *Journal of Human Rights Practice*. 2013. № 5(3). P. 3.

¹² The history of the UN Declaration on Human Rights Defenders: its genesis, drafting and adoption / P. Wille, Special Adviser to the National Human Rights Institution of the Kingdom of Norway and Janika Spannagel, Research Associate, Global Public Policy Institute (March 11, 2019). URL: <https://www.universal-rights.org/blog/the-un-declaration-on-human-rights-defenders-its-history-and-drafting-process/> (дата звернення: 20.01.2026).

[Перейти на сайт](#) →